

ONTVLUCHTEN VAN FRAMING

Onderzoek naar de effecten van framing in mediaberichtgeving
op de attitude ten aanzien van vluchtelingen in Nederland

Auteur: Samira Akaiouar (6517714)
Begeleider: Dr. Pim Mak
Tweede beoordelaar: Dr. Roos Beerkens
Cursus: Bacheloreindwerkstuk pre-master Interculturele Communicatie
Faculteit: Geesteswetenschappen

Universiteit Utrecht, 05-04-2019

Samenvatting

De media hebben een belangrijke rol in het overbrengen van informatie over onderwerpen die betrekking hebben op het publieke debat (Fiske & Taylor, 2013; Fürsich, 2010). De manier waarop een mediaboodschap wordt gecommuniceerd aan het publiek, kan namelijk invloed hebben op de houding ten aanzien van het besproken onderwerp (Van Gorp, Figureux & Vyncke, 2018). Een nieuwsbericht wordt door de media op een bepaalde manier geconstrueerd. De selectie van berichtgeving door de media, waarbij zij de werkelijkheid op een bepaalde manier weergeven, wordt ook wel *framing* genoemd (Entman, 2007). Onderzoek naar framing in mediaberichtgeving is vaak gebaseerd op breed besproken onderwerpen in de samenleving. Eén van deze onderwerpen die de Nederlandse maatschappij al een aantal jaren bezighoudt, betreft de komst van vluchtelingen. Volgens Van Gorp (2006b) wordt er door de media vaak gebruikgemaakt van twee frames om naar deze groep te verwijzen. Enerzijds worden vluchtelingen vaak neergezet als slachtoffers van vervolging en anderzijds als indringers die een bedreiging vormen voor de Nederlandse maatschappij. Van Gorp et al. (2018) stellen dat het gebruik van deze frames in mediaberichtgeving invloed kan uitoefenen op de houding van het publiek ten aanzien van vluchtelingen. Een nieuwsbericht dat vanuit een bepaald frame is geschreven kan ervoor zorgen dat het publiek het nieuwsbericht op eenzelfde manier interpreteert. In hoeverre framing een effect kan hebben op het gedrag van het publiek, hangt volgens Kloosterman (2018) en Siapera (2010) af van de mate van contact met vluchtelingen. Personen die contact hebben met deze groep mensen baseren hun ideeën over deze groep namelijk op directe ervaring, waardoor zij minder gevoelig zijn voor informatie die vanuit de media wordt verstrekt (Hollands, 2006). Het contact tussen personen met een verschillende etnische afkomst wordt ook wel interetnisch contact genoemd (Bekhuis, Ruiters & Coenders, 2009).

Het literatuuronderzoek leidde uiteindelijk tot de volgende hoofdvraag: 'Wat is het effect van framing in mediaberichtgeving op de attitude ten aanzien van vluchtelingen in Nederland?'. Om te onderzoeken in hoeverre framing de houding ten aanzien van vluchtelingen kan beïnvloeden, is een scenario-experiment uitgevoerd met 116 proefpersonen. Deze personen kregen een fictief nieuwsbericht te lezen, voorzien van het slachtoffer-frame of het indringer-frame, waarna hen een aantal vragen is gesteld omtrent hun mening over het vluchtelingendebat. Ook werd ingegaan op de mate van contact met vluchtelingen. Op basis van eerder onderzoek naar berichtgeving over vluchtelingen, werd verwacht dat framing personen aanzet tot het vormen van hun mening in de richting die het toegepaste frame aangeeft. Door de bevindingen uit eerder besproken onderzoeken naar interetnisch contact, was te verwachten dat het effect van framing afneemt naarmate iemand meer contact heeft met vluchtelingen. Uit de resultaten van dit onderzoek is echter gebleken dat framing geen effect heeft op de attitude ten aanzien van vluchtelingen in Nederland. Ook wijst dit onderzoek uit dat de mate van contact met vluchtelingen geen voorspeller is voor de houding tegenover het vluchtelingendebat. Deze uitkomsten zijn opvallend te noemen en kunnen worden verklaard vanuit theoretische en methodologische beperkingen van het onderzoek, zoals de omvang van de doelgroep en het vooraf selecteren van de gehanteerde frames. Ondanks deze beperkingen draagt dit onderzoek bij aan de rol die de media hebben in het construeren van de werkelijkheid en het product dat het publiek daarvan krijgt te zien.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	1
1. Inleiding	3
1.1 Aanleiding	3
1.2 Onderzoeksvraag en hypothesen	5
1.3 Leeswijzer	5
2. Theoretisch kader	6
2.1 Framing.....	6
2.2 Vormen van framing	7
2.3 Interetnisch contact.....	8
3. Methode	10
3.1 Design	10
3.2 Materiaal.....	10
3.3 Procedure	11
3.4 Proefpersonen	12
3.5 Data-analyse	13
4. Resultaten.....	15
4.1 Attitude ten aanzien van vluchtelingen	15
4.2 Framing.....	15
4.3 De mate van interetnisch contact.....	15
4.4 Verband tussen attitude en ervaring van interetnisch contact.....	17
4.5 Verband tussen attitude en interesse in interetnisch contact	17
5. Conclusie.....	19
6. Discussie	20
6.1 Verbeterpunten	20
6.2 Suggesties voor vervolgonderzoek	22
6.3 Verworven inzichten	22
Referenties	23
Bijlagen	25
Bijlage 1. Stimuli.....	25
Bijlage 2: Informed consent.....	28
Bijlage 3: Vragenlijst.....	29
Bijlage 4: Indeling stellingen op basis van frame	33

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Een aantal weken geleden werd ons land opgeschrikt door een beschieting in een tram in de stad Utrecht. Ondanks dat er nog weinig feiten op tafel lagen, werd door de media al snel gesproken van een terreuraanslag. Er gingen geruchten rond dat op meerdere plekken schoten waren gelost, waardoor scholen en winkels dichtgingen en geadviseerd werd om voorlopig niet naar buiten te gaan. Eén ding was zeker: heel Nederland stond op zijn kop.

De media hebben tijdens zo een gebeurtenis een belangrijke rol in het verspreiden van informatie, het bieden van communicatieplatformen en het produceren van (nieuwe) kennis (Siapera, 2010). De manieren waarop media het publiek informeren lijken vaak vanzelfsprekend. Hier gaat echter een selectieproces aan vooraf. Alvorens een nieuwsbericht wordt gepubliceerd, is namelijk een aantal bewuste dan wel onbewuste keuzes gemaakt om het bericht op een bepaalde manier te construeren en distribueren (Fürsich, 2010). Zo kan een bericht over de uitbreiding van horecagelegenheden in een Utrechts stadspark vanaf verschillende kanten worden belicht door de media. Het kan als een verrijking voor het toerisme in Utrecht worden gezien, maar ook als een bedreiging voor het klimaat. De media geven een bepaalde betekenis aan de gebeurtenis die vervolgens wordt vertaald naar een boodschap aan het publiek. De rol van de media kan dus gezien worden als doorgeefluik tussen de werkelijkheid en de ontvanger, maar dit is geen lineair proces. De manier waarop betekenis wordt gegeven aan een boodschap, is namelijk vaak gelinkt aan een raamwerk van ideeën en aannames over personen, dingen of gebeurtenissen die zich in de wereld afspelen (Bolman & Deal, 2017). Mediaberichtgeving is daarom nooit een simpele afspiegeling van de realiteit (Fiske & Taylor, 2013). Er worden aspecten uit de waargenomen werkelijkheid gefilterd, waar een bepaalde betekenis aan wordt gegeven. Hierdoor wordt een onderwerp vanuit een bepaald perspectief bekeken. Dit wordt ook wel *framing* genoemd (Entman, 2007). Framing wordt door de media gebruikt om een onderwerp overtuigend te brengen aan het publiek (Van Gorp, Figureux & Vyncke, 2018).

Onderzoek naar framing betreft vaak uitgebreid besproken onderwerpen in de samenleving. Een welbekend fenomeen waar menig onderzoeker zich tegenwoordig mee bezighoudt, is 'migratie' (Van Gorp et al., 2018). In het najaar van 2015 vertrokken meer dan 1,2 miljoen vluchtelingen naar Europa, waarvan 43.093 asiel aanvragen in Nederland. Inmiddels wonen er 200.000 tot 250.000 vluchtelingen in ons land (Vluchtelingenwerk Nederland, 2018a). Volgens het Vluchtelingenverdrag, dat in 1951 door de Verenigde Naties is opgesteld, is een vluchteling iemand die in zijn thuisland gegronde vrees heeft voor vervolging en hier geen bescherming voor krijgt. De redenen voor vervolging zijn uiteenlopend van ras en nationaliteit tot de geloofs- en/of politieke overtuiging en seksuele voorkeur van de vluchteling (Vluchtelingenwerk Nederland, 2018b). Het merendeel van de vluchtelingen vestigt zich in buurlanden van het land waar zij vandaan komen. Zij komen pas in aanmerking voor vestiging in Nederland, zodra hun situatie, wegens medische of andere dreigende omstandigheden, uitzichtloos is (Vluchtelingenwerk Nederland, 2019). De besluiten van (lokale) overheden om vluchtelingen op te vangen in Nederlandse noodopvangcentra werden niet door iedereen omarmd en zorgden voor hevige discussies. In deze discussies, binnen zowel de politiek als de maatschappij, worden uiteenlopende termen gebruikt om te verwijzen naar vluchtelingen. Zo wordt er gesproken over nieuwkomers, migranten, asielzoekers en allochtonen. Deze termen worden in dit verslag bewust buiten beschouwing gelaten om op een

eenduidige manier naar deze groep personen te verwijzen. Er wordt gesproken van vluchtelingen zoals gedefinieerd in het Vluchtelingenverdrag.

Ook de media gaven veel aandacht aan de komst van vluchtelingen in Nederland. Zo werden sociale media, zoals Facebook, Twitter en Instagram, als informatiebron ingezet om mensen te mobiliseren en tot actie aan te zetten tijdens protesten tegen de komst van vluchtelingen (Smets, Younes, Dohmen, Boersma & Brouwer, 2017). De media spreken ook wel van een 'vluchtelingencrisis' (Smets et al., 2017; Van Gorp et al., 2018). Er kunnen verschillende betekenissen aan deze term worden gegeven. Dit is afhankelijk van de context waarin het wordt gebruikt. Zodra men spreekt van een vluchtelingencrisis, waarin vluchtelingen als ongewenste indringers worden beschouwd, hangt er een negatieve connotatie aan het woord. Daarnaast is het ook mogelijk om te verwijzen naar een vluchtelingencrisis terwijl vluchtelingen als onschuldige slachtoffers worden neergezet. Eerder onderzoek naar berichtgeving over vluchtelingen toont aan dat Nederlandse kranten vaak gebruikmaken van deze twee frames zodra zij het vluchtelingendebat bespreken (Van Gorp, 2006b). Dit betekent dat vluchtelingen enerzijds als 'bedreiging voor de samenleving' worden gezien en anderzijds als 'hulpeloze wezens die men zou moeten opvangen'. Het zogenoemde 'indringer-frame' en 'slachtoffer-frame' worden in dit onderzoek gebruikt om een contrast weer te geven in het gebruik van framing. Aangezien dit twee tegengestelde frames zijn, is het interessant om te analyseren in hoeverre zij de perceptie van het publiek kunnen beïnvloeden. Uit eerder onderzoek door Van Gorp et al. (2018) is namelijk gebleken dat de media de interpretatie van een nieuwsbericht over vluchtelingen door het publiek op een bepaalde manier kunnen vormen. Deze interpretatie kan er uiteindelijk toe leiden dat de houding van het publiek ten aanzien van vluchtelingen wordt beïnvloed. Van Gorp et al. (2018) stellen dat op het moment dat vluchtelingen in een negatief daglicht worden gezet, dit voor een negatieve attitude jegens deze groep zorgt. Deze correlatie bestaat ook wanneer er sprake is van een positieve weergave. Siapera (2010) beweert echter dat framing louter effect heeft op mensen die geen contact hebben met etnische minderheden, in dit geval vluchtelingen. Dit heeft te maken met het feit dat het beeld dat zij over vluchtelingen hebben voornamelijk gebaseerd is op wat zij in de media krijgen te zien en te lezen. Dit beeld is dus niet gecreëerd op basis van directe ervaring met deze groep (Savelkoul, 2011).

Het contact tussen groepen met verschillende ethniciteiten wordt ook wel interetnisch contact genoemd (Bekhuis, Ruiters & Coenders, 2009). Eerder onderzoek naar interetnisch contact toont aan dat Nederlanders in contact willen komen met vluchtelingen om zelf te ervaren of het beeld dat door de media wordt geschetst klopt (Hollands, 2006). Deze Nederlanders baseren hun mening over het vluchtelingendebat op directe ervaring. Hierdoor zijn zij minder gevoelig voor de informatie die de media bieden over vluchtelingen. In het onderzoek van Kloosterman (2018), namens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), is naar voren gekomen dat mensen die contact hebben met vluchtelingen over het algemeen een positievere houding ten aanzien van vluchtelingen hebben dan mensen die geen contact hebben. Een verklaring hiervoor kan zijn dat het contact leidt tot een open houding tegenover vluchtelingen. Dit geldt ook andersom: een open houding ten aanzien van vluchtelingen leidt eveneens tot contact. Hoe men dit contact heeft ervaren is wel van belang, aangezien mensen die het contact als negatief hebben ervaren minder optimistisch zijn over de opvang van vluchtelingen dan de mensen met een positieve ervaring (Kloosterman, 2018).

1.2 Onderzoeksvraag en hypothesen

De media hebben een belangrijke rol in het verspreiden van informatie over onderwerpen die betrekking hebben op het publieke debat. Zo kan het effect van de nieuwsberichten ten tijde van het incident in Utrecht zelfs zodanig groot zijn geweest, dat het stemgedrag van het publiek tijdens de Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen door de berichtgeving is beïnvloed. Het is dus van belang om de rol van de media te analyseren. Het maatschappelijk belang van dit onderzoek is om de bewustwording van de invloed van de media onder het publiek te vergroten. Dit wordt gedaan door de effecten van framing op de attitude van het publiek ten aanzien van vluchtelingen te onderzoeken. Om de belangrijke rol van de media in kaart te brengen, wordt framingonderzoek vaak toegepast in het sociaal-wetenschappelijke vakgebied (Fürsich, 2010). Er is echter nog gering onderzoek gedaan naar de relatie van framing tot interetnisch contact. Om hieraan bij te dragen staat de volgende vraag in dit onderzoek centraal: *‘Wat is het effect van framing in mediaberichtgeving op de attitude ten aanzien van vluchtelingen in Nederland?’*. Dit onderzoek draagt bij aan de wetenschappelijke kennis over de mate waarin nieuwsberichtgeving een afspiegeling vormt van de werkelijkheid. Uit eerder besproken onderzoeken naar berichtgeving over vluchtelingen is gebleken dat media de interpretatie van een nieuwsbericht door het publiek op een bepaalde manier kunnen vormen. Hiervan uitgaande luidt hypothese 1 als volgt:

Hypothese 1: Framing in mediaberichtgeving over vluchtelingen zet personen aan tot het vormen van hun mening in de richting die het toegepaste frame aangeeft.

Door de bevindingen uit eerder besproken onderzoeken naar interetnisch contact blijkt dat het beeld van personen die geen contact hebben met vluchtelingen bestaat uit ideeën en aannames die zij vanuit de media krijgen te zien en te lezen. Daarentegen hebben personen die wel contact hebben met vluchtelingen een beeld over deze groep mensen dat bestaat uit directe ervaring. Hierdoor valt het volgende te verwachten:

Hypothese 2: De mate waarin framing in mediaberichtgeving personen aanzet tot het vormen van hun mening in de richting die het toegepaste frame aangeeft, neemt af naarmate personen meer contact hebben met vluchtelingen.

1.3 Leeswijzer

Dit verslag is opgedeeld in een aantal hoofdstukken. Allereerst worden in het theoretisch kader de belangrijkste concepten van het onderzoek besproken, namelijk ‘framing’ en ‘interetnisch contact’. Ook worden het ‘slachtoffer-frame’ en het ‘indringer-frame’ uitgebreid toegelicht. Vervolgens wordt de gehanteerde onderzoeksbenadering in de methode gepresenteerd, waarbij wordt ingegaan op het design en materiaal, de procedure, proefpersonen en data-analyse van het onderzoek. Bovendien worden de onderzoeksresultaten besproken, waarna de onderzoeksvraag en hypothesen worden beantwoord in de conclusie. Ten slotte worden de bijdragen en tekortkomingen van het onderzoek in de discussie aangehaald.

2. Theoretisch kader

2.1 Framing

Om de theoretische achtergrond van dit onderzoek te schetsen, is het allereerst van belang om het concept 'framing' te definiëren. De interpretatie van Entman (2007) wordt hierbij gehanteerd. Framing wordt in deze definitie beschouwd als een proces, waarin op een betekenisvolle manier de werkelijkheid wordt geconstrueerd. Media maken gebruik van framing door het selecteren van aspecten uit de waargenomen werkelijkheid om deze vervolgens op een bepaalde manier te vertalen naar berichtgeving voor het publiek. De interpretatie van deze berichtgeving door het publiek kan hierdoor worden beïnvloed (Entman, 2007). Framing wordt door Van Gorp (2006a) vanuit een constructivistische invalshoek bekeken. Er wordt in dit geval uitgegaan van een dynamisch proces, waarbij de focus wordt gelegd op de wisselwerking tussen de media-inhoud, de reeds aanwezige opvattingen van de ontvangers en de uiteindelijke interpretatie. Het constructivistische framing-perspectief biedt inzicht in de werking van mediaboodschappen, de herkomst van deze boodschappen en de effecten ervan. Door framing vanuit dit perspectief te bekijken, kunnen de effecten van framing op de attitude van het publiek in kaart worden gebracht (Van Gorp, 2006a).

De macht van de media moet niet alleen bij de productiekant worden gelegd, maar er moet ook rekening worden gehouden met de sociaal-culturele context waarin de boodschap wordt opgenomen (Siapera, 2010). Hoewel de media de macht hebben om de tekst te construeren, is het namelijk aan de ontvanger om de tekst op een bepaalde manier te interpreteren. Deze interpretatie is gebaseerd op beelden en ideeën van de ontvanger die gelinkt zijn aan personen, dingen, maar ook abstracte concepten, zoals liefde. Dit wordt ook wel een *framework of interpretation* genoemd (Hall, Evans & Nixon, 2013). De betekenis die aan deze ideeën wordt gegeven is gedeeltelijk aangeboren (het cognitief vermogen om betekenis te geven aan concepten), maar wordt ook aangeleerd. Dat wil zeggen dat men een mediaboodschap interpreteert op basis van ideeën die in de eigen omgeving worden nageleefd. Een frame is namelijk onderdeel van een cultuur en is verbonden aan cultureel gedeelde praktijken, zoals stereotypen (Fiske & Taylor, 2013). Een traditioneel en algemeen bekend stereotype is bijvoorbeeld de ondergeschikte positie van de vrouw aan de man. Framing kan hierop zijn gebaseerd door een tekst te construeren vanuit het perspectief dat het heel 'normaal' is dat vrouwen nog steeds minder verdienen dan mannen, aangezien zij verantwoordelijk zijn voor het huishouden en dus geen hoog salaris nodig hebben. Hierdoor lijkt berichtgeving met betrekking tot dit stereotype vanzelfsprekend.

Een frame kan ook gebaseerd zijn op sleutelgebeurtenissen uit het verleden. Deze gebeurtenissen hebben eerder plaatsgevonden, waardoor zowel de media als het publiek de mediaboodschap waarneemt op basis van deze kennis. Een sleutelgebeurtenis kan zodanige impact op iemand hebben gehad dat het onderdeel uitmaakt van het collectieve geheugen. Het gevolg hiervan is dat de gebeurtenis als een frame gaat fungeren, zonder dat men zich hiervan bewust is. Zo is er mogelijk een 9/11-frame dat gebaseerd is op bepaalde dominante ideeën die de boventoon voeren bij deze gebeurtenis (Van Gorp, 2006a). Zo stelt Powell (2011) dat sinds de aanslag op 11 september 2001 Amerikaanse media moslims in een negatief daglicht zetten, aangezien men denkt dat de daders een islamitische geloofsovertuiging hadden. De media kunnen hierdoor de houding van het publiek ten aanzien van moslims beïnvloeden, waardoor de kans bestaat dat het publiek moslims voortaan eerder

in verband brengt met terrorisme. Een frame kan dus gezien worden als de bril waaruit men kijkt om de wereld op een bepaalde manier te zien. Deze bril voelt vertrouwd aan, omdat die voor een lange tijd al op de neus staat en helpt om de werkelijkheid te begrijpen. Het gevaar hiervan is dat er een versimpeling plaatsvindt van de werkelijkheid, waardoor men niet anders gewend is dan bepaalde personen door deze bril te zien (Van Gorp et al., 2018).

2.2 Vormen van framing

Uit eerder onderzoek naar framing in mediaberichtgeving komt naar voren dat meerdere frames worden gehanteerd om de effecten van framing in kaart te brengen. Een zogeheten framingonderzoek stelt specifieke frames centraal om te reconstrueren (Van Gorp, 2006a). Van Gorp (2006b) deed onderzoek naar het gebruik van framing in (voornamelijk) Vlaamse en Waalse dagbladen. Uit zijn onderzoek is gebleken dat er twee dominante frames zijn te onderscheiden in berichtgeving over vluchtelingen, namelijk het 'indringer-frame' en het 'slachtoffer-frame'. Het indringer-frame kenmerkt zich door het neerzetten van vluchtelingen als bedreiging voor de samenleving. Zij worden als vreemdelingen beschouwd die voor onrust zorgen en profiteren van de Nederlandse welvaart. Dit frame stelt de vluchteling voor als een schurk die misbruik maakt van het recht om asiel aan te vragen. Het gevolg is dat honderden vluchtelingen naar Nederland komen en de rust in een woonomgeving verstoren. In dit geval wordt in mediaberichtgeving geen gebruikgemaakt van persoonlijke verhalen van vluchtelingen of directe ervaring met deze groep mensen. Daarentegen wordt vaak gebruikgemaakt van stereotypen. Zo worden vluchtelingen in verband gebracht met criminele daden, waardoor zij als 'gevaarlijk' worden beschouwd (Van Gorp, 2006b). Daarnaast beweert Vanderveen (2011) dat vluchtelingen worden afgebeeld in rijen wachtende mensen voor asielzoekerscentra en worden er metaforen gebruikt als 'gelukszoekers'.

In het slachtoffer-frame worden vluchtelingen gepresenteerd als onschuldige mensen die de dupe zijn geworden van onrechtvaardige acties en hier geen weerstand tegen kunnen bieden. Het helpen van deze slachtoffers wordt als een morele plicht gezien en verzet tegen hun komst wordt afgekeurd. In dit frame wordt benadrukt dat vluchtelingen slachtoffers zijn van geweld en vervolging, waardoor zij geen keuze hadden dan het moederland te verlaten en onvrijwillig naar een veilig land te vluchten (Van Gorp, 2006b). Vanderveen (2011) stelt dat in dit frame gebruik wordt gemaakt van afbeeldingen waar gezinnen op staan en dat het weleens voorkomt dat er foto's worden gepubliceerd van lijken van vluchtelingen. Dit frame wekt medelijden en sympathie voor vluchtelingen, maar is niet uitsluitend positief te noemen. Zij worden namelijk als zwakke wezens beschouwd die anderen nodig hebben om op eigen benen te kunnen staan (Van Gorp et al., 2018). Hierdoor kan er juist een kloof ontstaan tussen de Nederlandse bevolking en vluchtelingen, waarbij Nederlanders als superieur worden gezien ten opzichte van vluchtelingen.

Deze twee frames verschillen in het gebruik van *framing devices*, zoals woord- en beeldkeuze, metaforen, argumenten en stereotyperende beschrijvingen. In een nieuwsbericht met het slachtoffer-frame gaat de aandacht uit naar vluchtelingen zonder papieren, terwijl het indringer-frame spreekt over illegale vreemdelingen. Deze elementen vormen een framebundel, waarbij een centraal denkbeeld wordt nagestreefd. Zo wordt in een artikel met een slachtoffer-frame het denkbeeld gecreëerd dat vluchtelingen zwak en onschuldig zijn en de Nederlandse overheid en haar burgers vluchtelingen zouden moeten helpen. Een artikel met een indringer-frame berust daarentegen op de overtuiging dat

vluchtelingen barbaren zijn die met kwade bedoelingen naar Nederland komen en dus moeten worden teruggestuurd (Van Gorp, 2006b).

2.3 Interetnisch contact

Eerder onderzoek naar meningen over vluchtelingen toont aan dat contact tussen vluchtelingen en Nederlandse burgers een belangrijke factor is om te achterhalen in hoeverre mediaberichtgeving effect heeft op het gedrag van de Nederlanders (Kloosterman, 2018). Zodra er sprake is van direct contact tussen deze twee groepen kan men pas een eigen beeld vormen over de ander dat niet afhankelijk is van informatie die de media te bieden hebben (Esses, Medianu & Lawson, 2013). Het contact tussen vluchtelingen en Nederlandse burgers wordt interetnisch contact genoemd. De etnische afkomst van deze personen verschilt van elkaar (Bekhuis et al., 2009). Onderzoek naar interetnisch contact is vaak gebaseerd op de *intergroup contact hypothesis* van sociaalpsycholoog Allport. Hij stelt (in Hollands, 2006, p. 44) dat er voor zowel de etnische minderheidsgroep, in dit geval de vluchtelingen, als de meerderheidsgroep, de Nederlandse burgers, voordelen verbonden zitten aan het onderlinge contact. De meeste kennis omtrent de invloed van interetnisch contact is verkregen vanuit het perspectief van de etnische meerderheid. Zo stelt Savelkoul (2011) dat de houding van de etnische meerderheidsgroep ten aanzien van de minderheidsgroep positief wordt beïnvloed door interetnisch contact. Dit contact kan er namelijk voor zorgen dat het wereldbeeld van Nederlandse burgers, in positieve zin, verandert. Zij worden zich ervan bewust dat de normen en waarden van de eigen etnische groep niet de enige manier zijn om het sociale leven te organiseren (Savelkoul, 2011). Nekuee en Verkuyten (1999) bekijken de contacthypothese vanuit het perspectief van de etnische minderheid en geven aan dat interetnisch contact ervoor zorgt dat vluchtelingen zich meer zullen gaan identificeren met de meerderheidsgroep. In dit perspectief wordt ervanuit gegaan dat interetnisch contact positieve effecten heeft op de gehele integratie van vluchtelingen.

Een voorbeeld van de voordelen van interetnisch contact uit de praktijk, is de komst van vluchtelingen in Nijmegen. De Nijmegenaren heetten de vluchtelingen een warm welkom en startten uit eigen initiatief met voorbereidingen voor de komst van hun nieuwe buurtbewoners. Een van de bewoners van het asielzoekerscentrum Heumensoord richtte de Facebookgroep *Refugees in the Netherlands Nijmegen* op. Dit zorgde voor een plek waar nieuwe samenwerkingen ontstonden tussen de vluchtelingen en de Nijmegenaren, waar beide groepen baat bij hadden. De bewoners van Nijmegen die in contact wilden komen met de bewoners van Heumensoord benaderden hen via de Facebookpagina of bezochten de locatie zelf. Het contact tussen deze twee groepen werd op een laagdrempelige manier vormgegeven en zorgde voor wederzijds begrip. Dit contact heeft uiteindelijk een succesvolle samenwerking opgeleverd onder de naam 'stichting Yalla', waarin de groepen hun krachten hebben samengebundeld om de integratie van vluchtelingen te stimuleren (Smets et al., 2017).

Dit voorbeeld benadrukt vooral de voordelen die verbonden zitten aan het contact voor beide groepen. Ook Savelkoul (2011) beweert dat het contact met vluchtelingen voornamelijk resulteert in een positieve houding ten aanzien van deze groep mensen. Volgens Kloosterman (2018) moet dit contact wel als positief worden ervaren, aangezien negatieve directe ervaringen met vluchtelingen de attitude van Nederlandse burgers negatief kunnen beïnvloeden. Dit geldt vooral voor negatief interetnisch contact in de woonomgeving. Daarentegen heeft een negatieve ervaring met vluchtelingen op

(sport)verenigingen in mindere mate invloed op de attitude ten aanzien van deze groep (Bekhuis et al., 2009).

Op basis van de bevindingen uit de literatuurstudie wordt in dit onderzoek onderzocht wat de invloed van framing in mediaberichtgeving is op de attitude ten aanzien van vluchtelingen in Nederland. In hoeverre er sprake is van effect van framing en in welke mate interetnisch contact daar een rol in speelt, wordt onderzocht aan de hand van een scenario-experiment met vragenlijst. Aangezien 'attitude' een breed begrip is, wordt in dit onderzoek de definitie van Olson en Zanna (1993) gehanteerd om het concept te concretiseren. In deze interpretatie wordt attitude gezien als het resultaat van de beoordeling van een object of persoon met een bepaalde mate van sympathie of afkeuring. Dit object kan concreet (boek) of abstract (liefde) zijn, maar ook een bepaald persoon (auteur) of een groep mensen (moslims). Een attitude kan op verschillende manieren tot uiting komen. Zo bestaat er een affectieve respons (boze gevoelens tegenover moslims), de cognitieve respons (moslims zijn criminelen) en de gedragsrespons (moslims ontslaan).

3. Methode

3.1 Design

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, wordt gebruikgemaakt van een scenario-experiment met vragenlijst, waarbij framing en interetnisch contact de onafhankelijke variabelen vormen en de attitude ten aanzien van vluchtelingen de afhankelijke variabele. Er is bewust gekozen voor kwantitatief onderzoek in de vorm van een vragenlijst, omdat middels deze methode een uitspraak kan worden gedaan over de resultaten van een grote groep participanten. In dit onderzoek wordt het effect van framing in mediaberichtgeving op de attitude ten aanzien van vluchtelingen geanalyseerd. Dit is onderzocht door respondenten een fictief nieuwsbericht te laten lezen, waarbij framing gemanipuleerd werd, en vervolgens attitude-vragen over vluchtelingen te laten beantwoorden. Het nieuwsbericht werd vanuit het indringer-frame of slachtoffer-frame geschreven. De manier waarop de stimuli zijn ontwikkeld, wordt besproken in de volgende paragraaf. De verwachting was dat het effect van framing afneemt naarmate iemand meer contact heeft met vluchtelingen. Er is dus ook gekeken naar de invloed van interetnisch contact op de houding tegenover het vluchtelingendebat. Aan de participanten zijn vragen gesteld met betrekking tot de mate van hun contact met vluchtelingen om vervolgens deze resultaten in verband te brengen met de antwoorden op de attitude-vragen.

3.2 Materiaal

De stimuli die aan de participanten zijn voorgelegd bestonden uit twee fictieve artikelen die betrekking hebben op het vluchtelingendebat, ieder voorzien van een ander frame. Zie bijlage 1 voor de volledige artikelen die aan de participanten zijn voorgelegd. Deze artikelen zijn door de onderzoeker geschreven op basis van de framing devices die typerend zijn voor het slachtoffer-frame en indringer-frame, zoals in het theoretisch kader besproken. Om te voorkomen dat de betrouwbaarheid van het dagblad en/of de journalist invloed uitoefent op de perceptie van de participant, is besloten om de artikelen zelf te ontwerpen. Het vooraf selecteren van frames voor kwantitatief onderzoek heeft ook zijn nadelen. Op welke manier dit impact heeft gehad op het onderzoek wordt in de discussie, hoofdstuk 6, van dit verslag besproken.

Het raamwerk van het verhaal in de artikelen bleef identiek: Jan van der Laan (63), bewoner van het dorp IJsselveld, wordt geïnterviewd over een asielzoekerscentrum (AZC) in zijn buurt. In beide artikelen licht hij zijn mening toe over de komst van vluchtelingen. De argumenten en voorbeelden die door Jan worden gegeven, de woordkeuze van de journalist, de definiëring van het probleem en het aanduiden van de oorzaak en verantwoordelijkheid varieerden per artikel. In het artikel dat vanuit een slachtoffer-frame is geschreven, wordt de nadruk gelegd op het feit dat vluchtelingen slachtoffer zijn van vervolging in hun eigen land. Zo luidt de headline: 'Vluchtelingen zijn slachtoffers, die moeten we helpen'. Daarnaast komt in het artikel naar voren dat het helpen van vluchtelingen een morele plicht is voor de Nederlandse bevolking. In plaats van verzet te tonen tegen de komst van deze mensen, wordt aangegeven dat de geïnterviewde dorpsbewoner zich heeft aangemeld als vrijwilliger van het AZC. Ook wordt medelijden voor vluchtelingen getoond. Een aantal citaten van de dorpsbewoner geeft dit weer:

“Het is al verdrietig genoeg om je eigen land te moeten verlaten en een heel nieuw leven ergens anders op te bouwen.”

“Mensen die naar Nederland vluchten hebben onvrijwillig hun moederland verlaten. Zij moeten weer van nul af aan beginnen, waardoor zij harder moeten werken dan ooit tevoren.”

Bovendien is voor een afbeelding met een kind gekozen die naar boven kijkt richting de fotograaf met een rugtasje vol met kleding in haar handen. Op de achtergrond zijn een ander kind en vrouw te zien tussen stapels met kleding op de grond. Er is bewust voor deze afbeelding gekozen, aangezien volgens Vanderveen (2011) foto's met gezinnen kenmerkend zijn voor het slachtoffer-frame.

Het tweede artikel is vanuit het perspectief van de 'indringer' geschreven, waarin vluchtelingen worden neergezet als bedreiging voor de samenleving. De headline luidt: 'Vluchtelingen zijn indringers, die hoef ik niet in mijn buurt'. Ook wordt door de journalist benadrukt dat zij de rust in een woonomgeving verstoren: "Dat was de vraag waarmee ik op pad ging in verschillende dorpen in Nederland waar volgens de bewoners een asielzoekerscentrum (AZC) voor de nodige onrust heeft gezorgd." Daarnaast wordt er gesproken over 'grote groepen vreemdelingen' en worden de vluchtelingen meerdere malen in verband gebracht met criminele conflicten. Bovendien wordt er letterlijk gezegd dat vluchtelingen op de Nederlandse voorzieningen afkomen en dus profiteren van de welvaart in dit land. De term 'gelukszoekers' wordt gebruikt om dit te benadrukken. De afbeelding die voor dit artikel is gebruikt bestaat uit mensen die met tassen op straat lopen en vanaf de achterkant zijn gefotografeerd, waardoor hun gezichten niet in beeld zijn. Volgens Vanderveen (2011) worden vluchtelingen in een indringer-frame afgebeeld in rijen voor asielzoekerscentra. Er is daarom bewust voor deze afbeelding gekozen, waarbij in het artikel wordt benadrukt dat de personen die te zien zijn op weg zijn naar een asielzoekerscentrum in Nederland.

3.3 Procedure

De participanten zijn voor dit onderzoek geworven via sociale mediakanalen, zoals Facebook en LinkedIn, en mond-tot-mondreclame, waarbij een korte introductie van het onderzoek werd gegeven. De vragenlijst is online afgenomen met het programma *LimeSurvey* (<https://www.limesurvey.org/>), waarvan de link is doorgestuurd via e-mail, WhatsApp en Facebook naar privé en zakelijke contacten van de onderzoeker. Ook is aan hen gevraagd om nieuwe respondenten aan te dragen voor het onderzoek. Voorafgaand aan de vragenlijst werden de participanten voorzien van een introductie, waarbij onder andere werd ingegaan op de vrijwilligheid, anonimiteit en tijdsduur van het onderzoek. Zie bijlage 2 voor de *informed consent*. De participanten konden alleen beginnen aan de vragenlijst als zij toestemming gaven om deel te nemen aan het onderzoek. Vervolgens startte de vragenlijst, te vinden in bijlage 3, met vragen die betrekking hadden op de demografische gegevens van de participanten: leeftijd, geslacht en hoogste behaalde opleiding. Om de participanten willekeurig in te delen bij de twee artikelen werd de vraag gesteld of zij op een even of oneven dag zijn geboren. De participanten met een even geboortedag werden ingedeeld bij het indringer-frame en degenen met oneven geboortedagen bij het slachtoffer-frame. Hierna werd het betreffende artikel gepresenteerd. Aan de participanten werd gevraagd of zij het artikel zo goed mogelijk wilden doornemen om naderhand vragen omtrent dit artikel te kunnen beantwoorden. Daarnaast werd de vraag gesteld of zij het artikel al eens eerder hadden gelezen om er rekening mee te houden dat dit de antwoorden van de participant zou beïnvloeden. Opvallend is dat 6 participanten (9.4 %) hebben aangegeven het artikel met het indringer-frame al eens eerder gelezen te hebben en 2 (3.8 %) personen het artikel met het slachtoffer-frame. Op welke manier dit verschil kan worden verklaard, wordt besproken in de discussie, hoofdstuk 6, van dit verslag.

Om het effect van framing op de houding ten aanzien van vluchtelingen te meten, is gekozen om de vragenlijst na het lezen van het artikel te presenteren. Deze keuze is bewust gemaakt om de participant zo min mogelijk te sturen in de interpretatie van het artikel. De vragenlijst bestaat uit veertien stellingen en vijf meerkeuzevragen. Aan het begin van deze vragenlijst is de definitie die in dit onderzoek gehanteerd wordt voor een vluchteling, zoals geformuleerd door het Vluchtelingenverdrag, gegeven. Hierdoor konden de participanten de vragen beantwoorden op basis van één definitie, waardoor de invloed van eigen interpretaties van het woord 'vluchteling' wordt gelimiteerd. Daarnaast is er een evenredige verdeling gemaakt van stellingen die typerend zijn voor het indringer-frame en slachtoffer-frame. Zie bijlage 4 voor de indeling van de stellingen per frame. Op een Likertschaal van 1 (helemaal mee oneens) tot en met 5 (helemaal mee eens) heeft de participant kunnen aangeven in hoeverre hij of zij het met de stelling eens was. Deze vragenlijst is gebaseerd op eerder onderzoek naar de attitude ten opzichte van etnische minderheden door De Graaf, Kalmijn, Kraaykamp en Monden (2011), European Social Survey (2014; 2016), Kloosterman (2018) en Van Gorp (2006b). Om de validiteit van dit onderzoek te waarborgen, zijn alleen de vragen uit deze studies geselecteerd die het begrip 'attitude' meten zoals gedefinieerd door Olson en Zanna (1993).

Om de mate van interetnisch contact te meten, zijn vragen uit eerder onderzoek naar contact tussen verschillende culturen van De Graaf et al. (2011), European Social Survey (2014) en Kloosterman (2018) toegepast. Het doel van het stellen van deze vragen was om te achterhalen in welke mate er sprake is van contact met vluchtelingen. Aangezien uit eerder onderzoek blijkt dat dit contact voornamelijk in drie verschillende omgevingen plaatsvindt, namelijk in de woonomgeving, werk en/of op school en in verenigingen, wordt in de vragenlijst hiernaar gevraagd (Bekhuis et al., 2009). Daarnaast toont het onderzoek van Kloosterman (2018) aan dat de ervaring van dit contact mede bepalend is voor de attitude ten aanzien van vluchtelingen. Hierom is ook de vraag gesteld hoe de participant het contact heeft ervaren, indien daar sprake van is geweest. Bovendien wordt aan de participant gevraagd op welke manier dit contact het best omschreven kan worden. Deze vraag is niet gesteld zodra iemand bij alle vragen over de mate van contact heeft aangegeven dat hij of zij geen contact heeft met vluchtelingen. Deze beslissing is gemaakt om herhaling van vraagstellingen te voorkomen. Ten slotte wordt de vraag gesteld of de participant open staat voor contact met vluchtelingen, indien dit nog niet het geval is. De mogelijkheid bestaat namelijk dat hij of zij tot op heden geen contact heeft gehad met vluchtelingen, maar hier wel voor open staat.

3.4 Proefpersonen

Om de resultaten van proefpersonen te kunnen classificeren, wordt een onderscheid gemaakt naar geslacht, leeftijd en hoogst behaald opleidingsniveau. Daarnaast wordt op basis van zes vragen, die tijdens het onderzoek aan de participanten zijn gesteld, alvast een impressie gegeven over hun contact met vluchtelingen en meningen ten aanzien van het vluchtelingendebat. In totaal zijn 143 proefpersonen aan het invullen van de vragenlijst begonnen, waarvan 116 de vragenlijst volledig hebben ingevuld. Het aantal respondenten dat de vragenlijst niet volledig heeft ingevuld bedraagt dus 27. De resultaten van deze vragenlijsten zijn onbruikbaar voor analyse, aangezien het merendeel van alle gestopte respondenten (29.6 %) is afgehaakt na het lezen van het artikel en het effect van framing dus niet kan worden getoetst bij deze personen. Opvallend is dat er meer personen zijn afgehaakt bij het lezen van het artikel met het indringer-frame, namelijk 6 (50 %), dan na het lezen van het artikel

met het slachtoffer-frame, waarbij 2 personen (28.6 %) zijn afgehaakt. In de discussie, hoofdstuk 6, van dit verslag wordt hier verder op ingegaan.

Van de 116 personen die de vragenlijst volledig hebben ingevuld, zijn 15 man (12.9 %) en 101 vrouw (87.1 %) met een leeftijd tussen 19 en 75 jaar ($M = 40.07$ jaar; $SD = 16.21$ jaar). Hiervan zijn 79 personen hoogopgeleid¹ (68.1 %) en 36 laagopgeleid² (31 %). Eén persoon (0.9 %) gaf aan geen opleiding te hebben gevolgd. In totaal hebben 7 respondenten (6 %) aangegeven dat zij bevriend zijn met een vluchteling waar zij regelmatig contact mee hebben. Daarnaast doen 6 personen (5.2 %) vrijwilligerswerk met een vluchteling, waar zij regelmatig contact mee hebben, en werken 5 personen (4.3 %), niet vrijwillig, met een vluchteling waar zij nauwelijks contact mee hebben. Bovendien kennen 11 respondenten (9.5 %) iemand persoonlijk die een vluchteling is, maar zij hebben nauwelijks contact met hem of haar. Ook wordt er door sommige personen (20.7 %) weleens een praatje met een vluchteling gemaakt, ondanks dat zij elkaar niet persoonlijk kennen. Een groot aantal deelnemers (48.3 %) heeft geen contact met vluchtelingen. Ten slotte omschreven 7 respondenten (6 %) hun contact met vluchtelingen op een andere manier dan de opties die hierboven werden gegeven. Zo gaf iemand aan een vluchteling te kennen via school of les te geven aan iemand die vluchteling is. Ook hebben vier personen regelmatig contact met vluchtelingen via hun werk. Eén respondent gaf aan in het verleden regelmatig contact te hebben gehad met vluchtelingen.

Het merendeel van alle participanten (62.9 %) is van mening dat Nederland 'sommige' vluchtelingen moet opvangen die door oorlog of vervolging hun land zijn ontvlucht. Vluchtelingen zouden volgens 51 participanten (44 %) vanaf het moment dat zij een jaar in Nederland wonen, hebben gewerkt en belasting hebben betaald dezelfde rechten moeten krijgen als burgers die al in Nederland wonen. Bovendien heeft de meerderheid van deze participanten (respectievelijk 56 %, 68.1 %, 52.6 %) een 'neutraal' standpunt als hen de vraag wordt gesteld wat zij ervan zouden vinden als een vluchteling naast hen komt wonen, wordt aangesteld als hun baas of gaat trouwen met iemand die hen dierbaar is.

De participanten zijn willekeurig toegekend aan twee groepen, waarvan één groep het artikel met het slachtoffer-frame kreeg te lezen en de tweede groep het artikel met het indringer-frame. Er zijn 52 participanten (44.8 %) die het artikel met het slachtoffer-frame hebben gelezen. De gemiddelde leeftijd van deze groep bedraagt 40.30 jaar ($SD = 17.24$ jaar), waarvan 6 man (11.5 %) en 46 vrouw (88.5 %). Het artikel met het indringer-frame werd gelezen door 64 personen (55.2 %) met een gemiddelde leeftijd van 39.89 jaar ($SD = 15.50$ jaar), waarvan 9 man (14.1 %) en 55 vrouw (85.9 %).

3.5 Data-analyse³

Allereerst is de betrouwbaarheid van de stellingen die de attitude ten aanzien van vluchtelingen meten, berekend aan de hand van Cronbach's Alpha. Om na te gaan of de manipulatie van framing een effect

¹ Personen die een hbo- of universitaire opleiding hebben afgerond, worden als hoogopgeleiden beschouwd (CBS, 2019).

² Volgens het CBS (2019) zijn laagopgeleiden personen die alleen het basisonderwijs of de eerste fase van het secundair onderwijs (onderbouw havo/vwo, lbo, mavo, vmbo, mbo 1) hebben afgerond. In dit onderzoek worden personen die ook de tweede fase van het secundair onderwijs (bovenbouw havo/vwo, mbo 2, 3 en 4) hebben afgerond, beschouwd als laagopgeleiden om het onderscheid tussen de onderwijsniveaus te concretiseren.

³ Om de data te analyseren is het statistiek-softwareprogramma SPSS gebruikt.

heeft op de afhankelijke variabele is een onafhankelijke t-toets uitgevoerd. Ook is de invloed van de mate van interetnisch contact op de afhankelijke variabele geanalyseerd. Ten slotte is aan de hand van correlaties in kaart gebracht in hoeverre er sprake is van een verband tussen de attitude ten aanzien van vluchtelingen en de ervaring van en interesse in contact met vluchtelingen.

4. Resultaten

4.1 Attitude ten aanzien van vluchtelingen

Om te testen of de attitude-vragen daadwerkelijk hetzelfde construct meten, is van de afhankelijke variabele de betrouwbaarheid gemeten. Er is besloten om de vijf meerkeuzevragen niet mee te nemen in de analyse, aangezien achteraf bleek dat deze vragen lastig te combineren zijn met de stellingen op een schaal van 1 tot en met 5. De stellingen die het indringer-frame presenteerden zijn gehercodeerd om de resultaten van deze stellingen te kunnen combineren met de stellingen die vanuit het slachtoffer-frame zijn opgesteld. Hierdoor zijn de uitkomsten van alle stellingen samengevoegd en op een schaal van 1 (heel negatief) tot en met 5 (heel positief) beoordeeld. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de stellingen met betrekking tot de attitude tegenover vluchtelingen is voldoende (Cronbach's $\alpha = 0.89$).

4.2 Framing

In tabel 1 zijn de gemiddelde scores en standaarddeviaties voor de twee frames te zien. Uit de tabel blijkt dat de groep die het nieuwsbericht met het slachtoffer-frame heeft gelezen een hogere score ($M = 3.62$) heeft dan de groep die het nieuwsbericht met het indringer-frame heeft doorgenomen ($M = 3.59$). Dit zou kunnen betekenen dat er sprake is van een significant verband. Als het gemiddelde van het indringer-frame hoger was geweest, dan was een significant verband al uitgesloten. Om te testen in hoeverre framing effect heeft op de attitude ten aanzien van vluchtelingen is een onafhankelijke t-toets uitgevoerd van de condities 'slachtoffer-frame' en 'indringer-frame'. De t-toets wijst uit dat het verschil tussen de gemiddelden van de twee condities niet significant is ($t(114) = -0.19, p = 0.85$). Deze resultaten tonen aan dat het niet uitmaakt vanuit welk frame de participant het nieuwsbericht leest, de attitude ten aanzien van het vluchtelingendebat is gelijk.

Tabel 1. Gemiddelde scores en standaarddeviaties van de attitude ten aanzien van vluchtelingen op basis van frame.

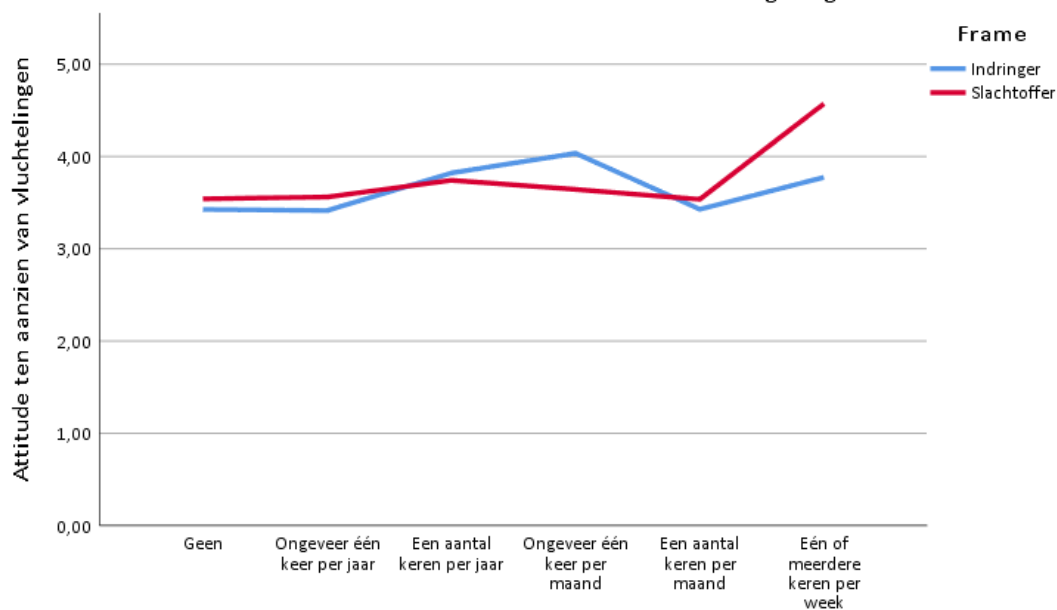
Frame	Attitude		
	M*	SD	N
Indringer-frame	3.59	0.76	64
Slachtoffer-frame	3.62	0.69	52
Totaal	3.60	0.72	116

*op een schaal van 1 (heel negatief) tot en met 5 (heel positief).

4.3 De mate van interetnisch contact

In grafiek 1 is af te lezen dat de attitude ten aanzien van vluchtelingen niet afhankelijk is van de mate van interetnisch contact in de woonomgeving. Dit geldt ook voor interetnisch contact op werk en/of school, zie grafiek 2. Uit de grafieken blijkt dat het geen verschil maakt in hoeverre iemand contact heeft met vluchtelingen; de attitude tegenover het vluchtelingendebat is gelijk. Het aantal personen dat contact heeft met vluchtelingen in verenigingen bedraagt 12 (10.3 %). Deze aantallen zijn voor het contact in de woonomgeving en op werk en/of school aanzienlijk groter, respectievelijk 59 (50.9 %) en 55 (47.4 %). Aangezien het contact met vluchtelingen in verenigingen zo weinig voorkomt en om deze reden niet representatief is voor de steekproef, is besloten om deze analyse in het verslag verder niet te betrekken.

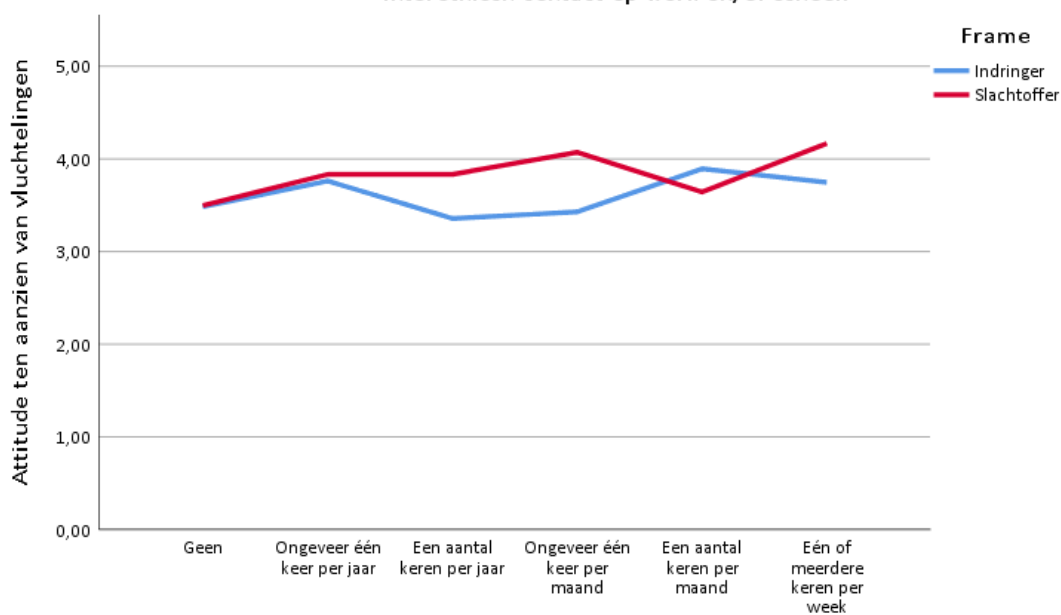
Grafiek 1. Gemiddelde score van de attitude ten aanzien van vluchtelingen op basis van de mate van interetnisch contact in de woonomgeving.

Mate van interetnisch contact in de woonomgeving

*Attitude ten aanzien van vluchtelingen wordt weergegeven op een schaal van 1 (heel negatief) tot en met 5 (heel positief).

Grafiek 2. Gemiddelde score van de attitude ten aanzien van vluchtelingen op basis van de mate van interetnisch contact op werk en/of school.

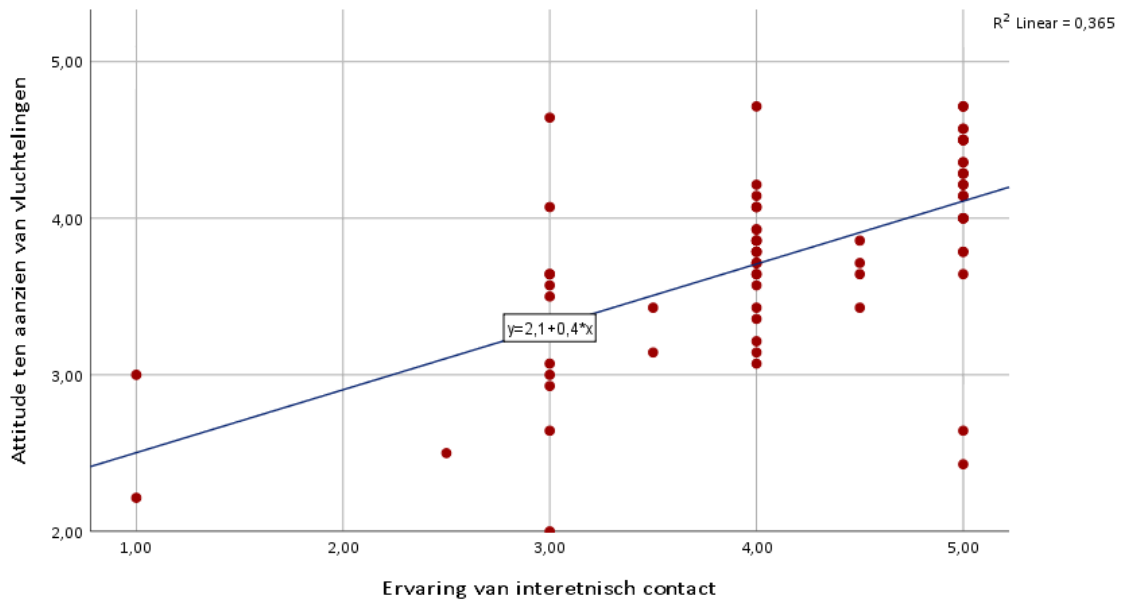
Mate van interetnisch contact op werk en/of school

*Attitude ten aanzien van vluchtelingen wordt weergegeven op een schaal van 1 (heel negatief) tot en met 5 (heel positief).

4.4 Verband tussen attitude en ervaring van interetnisch contact

In grafiek 3 is de verhouding tussen de attitude ten aanzien van vluchtelingen en de ervaring van het contact met vluchtelingen te zien. Uit de grafiek blijkt dat hoe positiever het contact met vluchtelingen wordt ervaren, hoe positiever de attitude ten aanzien van vluchtelingen. Er is sprake van een matig positieve correlatie tussen de attitude en de ervaring van het contact met vluchtelingen ($r = 0.60$, $p < 0.001$).

Grafiek 3. Verband tussen de attitude ten aanzien van vluchtelingen en de ervaring van interetnisch contact.

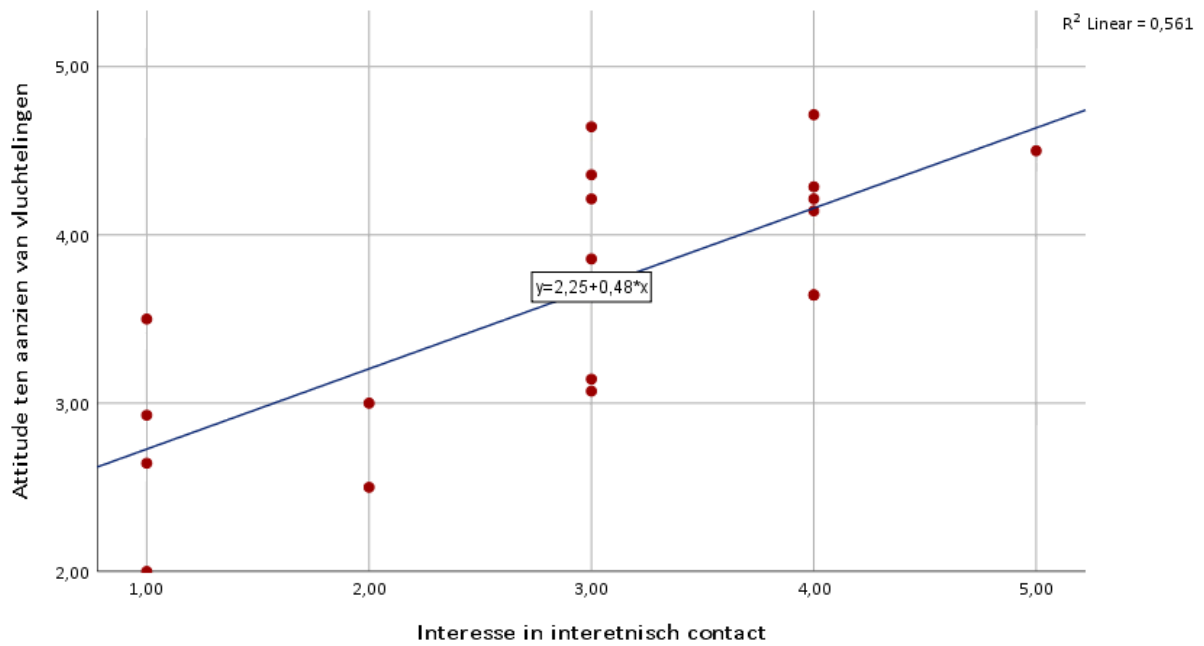

*Attitude ten aanzien van vluchtelingen en ervaring van interetnisch contact worden weergegeven op een schaal van 1 (heel negatief) tot en met 5 (heel positief).

4.5 Verband tussen attitude en interesse in interetnisch contact

Aan de participanten die momenteel geen contact hebben met vluchtelingen is de vraag gesteld in hoeverre zij geïnteresseerd zijn om dit contact aan te gaan. Uit grafiek 4 blijkt dat er een sterk positieve correlatie bestaat tussen de attitude en de interesse in contact met vluchtelingen ($r = 0.75$, $p < 0.001$). Dit houdt in dat naarmate een participant meer geïnteresseerd is om contact te krijgen met vluchtelingen, hij of zij positiever tegenover het vluchtelingendebat staat.

Grafiek 4. Verband tussen de attitude ten aanzien van vluchtelingen en de interesse in interetnisch contact.

*Attitude ten aanzien van vluchtelingen wordt weergegeven op een schaal van 1 (heel negatief) tot en met 5 (heel positief) en interesse in interetnisch contact wordt op een schaal van 1 (zeer ongeïnteresseerd) tot en met 5 (zeer geïnteresseerd) gepresenteerd.

5. Conclusie

Aan de hand van de resultaten van dit onderzoek wordt in dit hoofdstuk een antwoord geformuleerd op de centrale vraag: *‘Wat is het effect van framing in mediaberichtgeving op de attitude ten aanzien van vluchtelingen in Nederland?’*. De resultaten laten zien dat het toepassen van het indringer-frame en slachtoffer-frame in het nieuwsbericht niet van invloed is op de houding ten aanzien van vluchtelingen. Dit houdt in dat het nieuwsbericht met één van de frames de participanten niet heeft aangezet tot het vormen van hun mening in de richting die het toegepaste frame aangeeft. Hieruit kan worden geconcludeerd dat hypothese 1 wordt verworpen: *‘Framing in mediaberichtgeving over vluchtelingen zet personen aan tot het vormen van hun mening in de richting die het toegepaste frame aangeeft’*. Uit de resultaten is gebleken dat de attitude ten aanzien van vluchtelingen niet afhankelijk is van de mate van interetnisch contact. Dit betekent dat het niet uitmaakt in welke mate er sprake is van interetnisch contact, de houding tegenover vluchtelingen is hetzelfde. De uitkomst dat framing geen effect heeft kan dus niet worden verklaard aan de hand van de mate van contact met vluchtelingen. Om deze reden wordt hypothese 2 ook verworpen: *‘De mate waarin framing in mediaberichtgeving personen aanzet tot het vormen van hun mening in de richting die het toegepaste frame aangeeft, neemt af naarmate personen meer contact hebben met vluchtelingen’*. De manier waarop interetnisch contact wordt ervaren, is echter wel van belang. De resultaten tonen namelijk aan dat er sprake is van een positief verband tussen de ervaring van interetnisch contact en de attitude ten aanzien van vluchtelingen. De mate van interesse geeft ook een positieve correlatie weer: hoe meer geïnteresseerd iemand is om contact te krijgen met vluchtelingen, hoe positiever de attitude ten aanzien van vluchtelingen.

6. Discussie

6.1 Verbeterpunten

Het onderzoek kan op verschillende punten worden verbeterd. Het is namelijk opvallend te noemen dat framing en interetnisch contact geen significante voorspellers blijken te zijn voor de attitude ten aanzien van vluchtelingen. Deze resultaten kunnen worden verklaard vanuit theoretische en methodologische beperkingen van het onderzoek. Ten eerste is het onderzoek uitgevoerd binnen het netwerk van de onderzoeker. Ondanks dat de vragenlijst ook is doorgestuurd naar respondenten die niet tot de directe kennissenkring behoren, blijft de doelgroep beperkt. Dit beïnvloedt de representativiteit van de steekproef en kan dus invloed hebben gehad op de resultaten van het onderzoek. Het is aan te bevelen om een bredere doelgroep binnen een dergelijk onderzoek te betrekken om meer betrouwbare resultaten te genereren. Daarnaast is gebleken dat maar liefst 27 personen zijn afgehaakt tijdens het invullen van de vragenlijst. De meerderheid van deze personen (29.6 %) heeft na het lezen van het artikel de vragenlijst afgesloten. Opvallend is dat er meer personen zijn afgehaakt bij het lezen van het artikel met het indringer-frame (50 %) dan bij het slachtoffer-frame (28.6 %). Dit verschil kan eventueel worden verklaard doordat de meningen van de personen die het artikel lazen niet overeenstemden met de gedachtegang van het indringer-frame. Als dit het geval is, kan dat zorgen voor een aversie tegen de manier waarop vluchtelingen worden neergezet, waardoor men besluit om het artikel niet verder te lezen en de vragenlijst af te sluiten.

Uit de resultaten zijn meerdere punten naar voren gekomen die niet overeenstemmen met de besproken theorieën. Zo beweren Van Gorp et al. (2018) dat de media invloed hebben op de interpretatie van een nieuwsbericht over vluchtelingen door het publiek. Dit kan er uiteindelijk toe leiden dat de houding ten aanzien van vluchtelingen op een positieve of negatieve manier wordt beïnvloed. Op basis van onder andere hun studie werd de hypothese aangenomen dat framing in mediaberichtgeving over vluchtelingen personen aanzet tot het vormen van hun mening in de richting die het toegepaste frame aangeeft. De resultaten geven echter weer dat er geen sprake is van effect van framing op de houding tegenover vluchtelingen. Het toepassen van het indringer-frame en slachtoffer-frame zorgde er niet voor dat de attitude van de participanten in dezelfde richting werd gestuurd als de frames. Deze hypothese wordt dus verworpen. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat er gebruik is gemaakt van een deductieve aanpak. De frames zijn namelijk al geselecteerd voordat het onderzoek werd uitgevoerd. Vervolgens zijn de artikelen geschreven op basis van framing devices die typerend zijn voor het indringer-frame en het slachtoffer-frame. Hierdoor bestaat de kans dat het daadwerkelijke frame niet is gemeten (Van Gorp, 2006a). Daarnaast is er geen onderscheid gemaakt tussen personen met een uitgesproken (positieve of negatieve) mening over het vluchtelingendebat en mensen met een neutrale opinie. De kans bestaat dat iemand met een uitgesproken mening minder snel van opinie verandert dan iemand die neutraal in het vluchtelingendebat staat. Hier is in dit onderzoek geen rekening mee gehouden.

Ook gaven de resultaten weer dat 6 participanten dachten het artikel met het indringer-frame al eens eerder gelezen te hebben. Dit aantal is voor het artikel met het slachtoffer-frame wederom kleiner, namelijk 2. Dit verschil kan worden verklaard doordat de media over het algemeen artikelen schrijven die meer te vergelijken zijn met het indringer-frame dan met het slachtoffer-frame. De resultaten van de personen die dachten dat zij dit artikel eerder hebben gelezen, kunnen zijn beïnvloed. De

mogelijkheid bestaat namelijk dat zij het artikel op eenzelfde manier hebben geïnterpreteerd als de nieuwsberichten die zij eerder hebben gelezen. Hierdoor is het effect van framing niet geheel gebaseerd op het frame dat in het artikel centraal stond. Daarnaast werd in dit onderzoek uitgegaan van een lineair effect van het toepassen van frames: het slachtoffer-frame zorgt voor een meer positieve attitude ten aanzien van vluchtelingen en het indringer-frame stuurt meer naar een negatieve attitude jegens deze groep. Deze frames kunnen ook voor een averechts effect hebben gezorgd. Van Gorp et al. (2018) stellen namelijk dat het slachtoffer-frame niet uitsluitend positief te noemen is en dat dit frame juist voor meer afstand tussen vluchtelingen en Nederlanders kan zorgen. Het lezen van het artikel met het slachtoffer-frame kan ervoor hebben gezorgd dat men vluchtelingen meer is gaan beschouwen als personen die onderdanig zijn aan de Nederlanders. Hetzelfde effect kan hebben plaatsgevonden bij het indringer-frame. Zoals eerder aan bod is gekomen kan dit frame juist voor een afkeer zorgen tegen de manier waarop vluchtelingen worden neergezet. Hierdoor kunnen personen meer medelijden krijgen voor vluchtelingen.

Door de bevindingen uit meerdere onderzoeken naar interetnisch contact was te verwachten dat het effect van framing afneemt naarmate personen meer contact hebben met vluchtelingen. Zo beweerden Siapera (2010) en Savelkoul (2011) dat mensen die contact hebben met vluchtelingen minder snel beïnvloedbaar zijn voor mediaberichtgeving, omdat zij hun beeld over vluchtelingen baseren op directe ervaring. Daarnaast stelt Kloosterman (2018) dat mensen die contact hebben met vluchtelingen over het algemeen een positievere houding ten aanzien van vluchtelingen hebben dan mensen die geen contact hebben. Uit de resultaten van dit onderzoek is gebleken dat de mate van interetnisch contact geen effect heeft op de attitude ten aanzien van vluchtelingen. De uitkomst dat framing geen effect heeft op personen die contact hebben met vluchtelingen en hun positieve attitude tegenover het vluchtelingendebat, kan dus niet worden verklaard aan de hand van de mate van interetnisch contact. Hypothese 2 wordt dus ook verworpen. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat dit onderzoek het huidige contact met vluchtelingen heeft gemeten, terwijl één van de respondenten aangaf in het verleden regelmatig contact te hebben gehad met deze groep mensen. De mogelijkheid bestaat dat er meer personen zijn geweest die momenteel geen contact hebben met vluchtelingen, maar dit wel hebben gehad. Ook zij baseren hun beeld over vluchtelingen op basis van directe ervaring. Het effect van interetnisch contact op de attitude tegenover het vluchtelingendebat van deze participanten kan hierdoor zijn beïnvloed, aangezien ervanuit is gegaan dat zij weinig tot geen contact hebben met vluchtelingen.

Kloosterman (2018) geeft daarnaast aan dat een open houding ten aanzien van vluchtelingen eveneens tot contact leidt. Deze aanname is niet in dit onderzoek getoetst en wordt als een beperking van dit onderzoek gezien. In de interpretatie van de data is namelijk uitgegaan dat contact leidt tot een positieve attitude, maar niet andersom. Het verband tussen de attitude tegenover vluchtelingen en interesse in interetnisch contact laat zien dat een positieve houding ten aanzien van vluchtelingen ook kan leiden tot contact. Dit zorgt ervoor dat de uitkomsten van de mensen die contact hebben met vluchtelingen een discussiepunt zijn, aangezien de attitude ook een effect kan hebben op het contact. Om dit te meten is het aan te raden om in een vervolgstudie een groep te analyseren die enerzijds interesse heeft in contact en anderzijds een groep die geen interesse heeft om te achterhalen of deze interesse effect heeft op de attitude. De bevindingen van Kloosterman (2018) op het gebied van de ervaring van interetnisch contact zijn wel in lijn met de resultaten van dit onderzoek. Zij stelt namelijk dat een positieve ervaring met vluchtelingen zorgt voor een positieve houding tegenover deze groep.

Dit onderzoek bevestigt dit, aangezien er sprake is van een (matig) positieve correlatie tussen de attitude en de ervaring van het contact met vluchtelingen. In een vervolgonderzoek kan er ook gekeken worden naar in hoeverre framing effect heeft op de ervaring van het contact met vluchtelingen.

6.2 Suggesties voor vervolgonderzoek

Naast de beperkingen van het onderzoek, zijn er ook een aantal suggesties voor vervolgonderzoek. Zoals in het theoretisch kader is besproken, wordt framing door Van Gorp (2006a) vanuit een constructivistische invalshoek bekeken. Hij ziet framing als een dynamisch proces, waarbij de wisselwerking tussen de media en de ontvangers centraal staat. Door dit perspectief te hanteren in wetenschappelijk onderzoek, kunnen de effecten van framing op de attitude van het publiek in kaart worden gebracht, zoals in dit onderzoek is gedaan. Er is echter niet gekeken naar de reeds aanwezige opvattingen van de ontvangers, die de interpretatie van de mediaboodschap kunnen beïnvloeden. Voor vervolgonderzoek wordt aangeraden om het gehele dynamische proces in kaart te brengen door kwantitatief onderzoek te combineren met een interpretatieve onderzoeksbenadering. Ook is het interessant om in een dergelijk interpretatief onderzoek, vluchtelingen te betrekken. Nekuee en Verkuyten (1999) stellen namelijk dat interetnisch contact ervoor zorgt dat vluchtelingen zich meer zullen gaan identificeren met de meerderheidsgroep. Dit kan worden onderzocht door te analyseren in welke mate interetnisch contact effect heeft op de attitude van vluchtelingen ten aanzien van Nederlanders. Ten slotte is uit het onderzoek door Van Gorp (2006a) gebleken dat een frame gebaseerd kan zijn op een sleutelgebeurtenis. Deze gebeurtenis kan een zodanige impact op iemand hebben gehad dat hij of zij een persoon of groep alleen nog maar door een bepaalde bril kan zien. Dit kan vervolgens invloed hebben op de interpretatie van mediaberichtgeving door het publiek. Een gebeurtenis zoals het schietincident in Utrecht kan hier een voorbeeld van zijn. De media spraken van een terreuraanslag en er werd veel aandacht besteed aan de etnische afkomst van de dader. Dit kan ervoor hebben gezorgd dat het publiek voortaan Turken, moslims of allochtonen in het algemeen, eerder in verband brengt met terrorisme. Dit onderzoek heeft voor deze gebeurtenis plaatsgevonden. Om te achterhalen in hoeverre dit incident effect heeft gehad op de houding ten aanzien van vluchtelingen, is het interessant om de vragenlijst nogmaals af te nemen bij dezelfde respondenten. Er moet wel voldoende tijd tussen de twee metingen zitten om het risico te verkleinen dat proefpersonen tijdens de tweede afname dezelfde antwoorden geven als tijdens de eerste keer.

6.3 Verworven inzichten

Ondanks de beperkingen van dit onderzoek, levert het een bijdrage aan de wetenschappelijke kennis over de mate waarin mediaberichtgeving over vluchtelingen een afspiegeling vormt van de werkelijkheid. Hiermee heeft het onderzoek getracht de bewustwording van het publiek te vergroten over de rol die de media hebben. Dit onderzoek laat namelijk zien dat onderwerpen in het publieke debat, zoals 'migratie', vanuit verschillende kanten kunnen worden besproken. Tevens draagt het bij aan de beperkte kennis over de relatie van framing tot interetnisch contact.

Referenties

- Bekhuis, H., Ruiter, S., & Coenders, M. (2009). Xenofobie onder jongeren. *Mens & Maatschappij*, 84(1), 72-102.
- Bolman, L. G., & Deal, T.E. (2017). *Reframing Organizations: Artistry, Choice and Leadership* (6th edition). New Jersey, United States of America: John Wiley & Sons.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). (2019). *Standaard onderwijsindeling: Editie 2018/'19*. Den Haag, Nederland: CBS.
- De Graaf, P. M., Kalmijn, M., Kraaykamp, G., & Monden, C. W. S. (2011). *Design and Content of the Netherlands Longitudinal Lifecourse Study (NELLS)*. Nijmegen, The Netherlands: Tilburg University; Radboud University.
- Entman, R. M. (2007). Framing Bias. *Journal of Communication*, 57(1), 163-173.
- Esses, V. M., Medianu, S., & Lawson, A. S. (2013). Uncertainty, Threat and the Role of the Media in Promoting the Dehumanization of Immigrants and Refugees. *Journal of Social Issues*, 69(3), 518-536.
- European Social Survey. (2014). *ESS Round 7 Source Questionnaire*. London, United Kingdom: ESS ERIC Headquarters, Centre for Comparative Social Surveys, City University London.
- European Social Survey. (2016). *ESS Round 8 Source Questionnaire*. London, United Kingdom: ESS ERIC Headquarters, Centre for Comparative Social Surveys, City University London.
- Fiske, S. T., & Taylor, S. E. (2013). *Social Cognition: From Brains to Culture* (2nd edition). London, United Kingdom: Sage Publications.
- Fürsich, E. (2010). Media and the Representation of Others. *International Social Science Journal*, 61(199), 113-130.
- Hall, S., Evans, J. & Nixon, S. (Eds.).(2013). *Representation: Cultural Representation and Signifying Practices* (second edition). London, United Kingdom: Sage Publications.
- Hollands, M. (2006). *Leren uit de ontmoeting: Nederlanders in contact met asielzoekers en vluchtelingen*. Amsterdam, Nederland: Amsterdam University Press.
- Kloosterman, R. (2018). *Statistische trends: Opvattingen over vluchtelingen in Nederland*. Den Haag, Nederland: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).
- Nekuee, S., & Verkuyten, M. (1999). Emotionele distantie en integratie. *Mens & Maatschappij*, 74(3), 218-234.

- Olson, J. M., & Zanna, M. P. (1993). Attitudes and Attitude change. *Annual Review of Psychology*, 44(1), 117-154.
- Powell, K.A. (2011). Framing Islam. *Communication Studies*, 62(1), 90-112.
- Savelkoul, M. J. (2011). Etnische diversiteit en sociaal kapitaal. *Migrantenstudies*, 27(2), 195-204.
- Siapera, E. (2010). *Cultural Diversity and Global Media: The Mediation of Difference*. Oxford, United Kingdom: Wiley-Blackwell.
- Smets, P., Younes, Y., Dohmen, M., Boersma, K., & Brouwer, L. (2017). Sociale media in en rondom de vluchtelingen-noodopvang bij Nijmegen. *Mens & Maatschappij*, 92(4), 395-420.
- Vanderveen, G. N. G. (2011). *Trial by media: Stereotypering van daders en slachtoffers*. Leiden, Nederland: Universiteit Leiden.
- Van Gorp, B. (2006a). Een constructivistische kijk op het concept framing. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 34(3), 246-256.
- Van Gorp, B. (2006b). *Framing asiel: Indringers en slachtoffers in de pers* (eerste druk). Leuven, België: Acco.
- Van Gorp, B., Figureux, M., & Vyncke, B. (2018). *Twitterende politici over migratie: Welke effecten heeft de gehanteerde framing?*. Leuven, België: KU Leuven.
- Vluchtelingenwerk Nederland. (2018a). *Bescherming in Nederland*. Opgeroepen op september 21, 2018, van Vluchtelingenwerk: <https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/cijfers/bescherming-nederland>
- Vluchtelingenwerk Nederland. (2018b). *Wanneer ben je een vluchteling?* Opgeroepen op september 21, 2018, van Vluchtelingenwerk: <https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/wanneer-ben-je-een-vluchteling>
- Vluchtelingenwerk Nederland. (2019). *Wanneer ben je een uitgenodigde vluchteling?* Opgeroepen op februari 14, 2019, van Vluchtelingenwerk: <https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/uitgenodigde-vluchtelingen>

Bijlagen

Bijlage 1. Stimuli

Artikel 1: Slachtoffer-frame

Slachtoffers van vervolging hervestigen zich in het veilige Nederland.

'Vluchtelingen zijn slachtoffers, die moeten we helpen'

Het vluchtelingendebat staat in Nederland volop in de belangstelling. In de politiek kennen we voor- en tegenstanders van deze veel besproken kwestie, maar wat vindt de rest van de maatschappij nou eigenlijk van de komst van de vluchtelingen? Dat was de vraag waarmee ik op pad ging in verschillende dorpen in Nederland waar vluchtelingen worden opgevangen in een asielzoekerscentrum (AZC).

Jan van der Laan (63) woont al zijn hele leven in het dorpje IJssel-Zuid en hij heeft het er nog steeds heerlijk naar zijn zin. Hij gunt iedereen de kans om in zo een mooie omgeving als deze een nieuw bestaan op te bouwen. Toen de gemeente besloot om een AZC te plaatsen in IJssel-Zuid heeft hij zich meteen aangemeld als vrijwilliger. Hij ziet het als zijn morele plicht om deze mensen te helpen. "Immigratie biedt Nederland de kans om ons beste beentje voor te zetten voor deze mensen. Het is al verdrietig genoeg om je eigen land te moeten verlaten en een heel nieuw leven ergens anders op te bouwen. We moeten deze slachtoffers helpen om zich thuis te voelen."

IJssel-Zuid is een dorp waar momenteel nog niet veel mensen met verschillende etniciteiten wonen, maar daar mag best verandering in komen volgens de dorpsbewoners. De afgelopen tijd merkt Jan dat vluchtelingen voor een verrijking van de Nederlandse cultuur zorgen. "Als ik op bezoek ga bij mijn broer in de stad, dan kom ik vaker vluchtelingen tegen dan in mijn dorp. De vorige keer kwamen een paar vluchtelingen bij mijn broer een traditionele maaltijd uit hun geboorteplaats brengen. Ik vind het geweldig hoe deze mensen zich proberen open te stellen voor ons. Daar kunnen wij nog wat van leren!".

Op de vraag of vluchtelingen een toegevoegde waarde hebben voor de Nederlandse welvaart, zegt hij het volgende: "Mensen die naar Nederland vluchten hebben onvrijwillig hun moederland verlaten. Zij moeten weer van nul af aan beginnen, waardoor zij harder moeten werken dan ooit tevoren." Jan heeft

een optimistisch toekomstbeeld voor Nederland: “Ik zie vluchtelingen als waardevolle krachten die ons de mogelijkheid geven om uit te groeien tot een welvarend land waarin iedereen zich welkom voelt.”

Artikel 2: Indringer-frame

Grote groepen vreemdelingen op weg naar een asielzoekerscentrum in Nederland.

‘Vluchtelingen zijn indringers, die hoef ik niet in mijn buurt’

De vluchtelingen crisis is een kwestie die in ons land veel teweeg heeft gebracht. Politieke partijen hebben hun eigen standpunten rondom deze problematiek, maar wat vinden de Nederlandse burgers nou eigenlijk van de komst van de vluchtelingen? Dat was de vraag waarmee ik op pad ging in verschillende dorpen in Nederland waar volgens de bewoners een asielzoekerscentrum (AZC) voor de nodige onrust heeft gezorgd.

Jan van der Laan (63) woont al zijn hele leven in het dorpje IJssel-Zuid en hij heeft het er nog steeds heerlijk naar zijn zin. Hij stond niet bepaald te springen toen de gemeente besloot om een AZC te plaatsen in zijn, nu nog rustige, dorp waar hij al van kinds af aan woont. Hij ziet de komst van vluchtelingen als een bedreiging voor onze Nederlandse samenleving. “Immigratie heeft tot nu toe alleen maar voor onrust gezorgd in onze Nederlandse maatschappij. Die mensen hebben hun eigen cultuur en willen zich niet aanpassen. Het zijn indringers, die hoef ik niet in mijn buurt!”.

IJssel-Zuid is een relatief ‘wit’ dorp en dat willen de dorpsbewoners ook graag zo houden. De afgelopen tijd heeft Jan opgemerkt dat de buurten waar vluchtelingen vaak te vinden zijn er niet bepaald beter op worden. “Als ik op bezoek ga bij mijn broer in de stad, dan krioelt het van groepen vluchtelingen.” Volgens hem zorgen vluchtelingen voor overlast en criminaliteit. “Het ene moment staan ze met z’n allen te hangen bij het winkelcentrum en op het andere moment plegen ze weer de zoveelste overval. Mijn dochter laat ik daar niet alleen over straat lopen. De vluchtelingen zouden weinig van haar heel laten.”

Op de vraag of de vreemdelingen iets bijdragen aan de Nederlandse welvaart, zegt hij het volgende: "Mensen die naar Nederland komen om asiel aan te vragen zijn gelukszoekers. Ze komen alleen op onze voorzieningen af, waar wij notabene voor betalen!". Jan weet het zeker: "Vluchtelingen worden voorgetrokken door de Nederlandse regering. Ze krijgen een huis, een baan en zelfs geld om boodschappen te doen. En wij maar werken. Dat is toch te gek voor woorden."

Bijlage 2: Informed consent

Onderzoek naar aanleiding van het vluchtelingendebat

Mocht u deze vragenlijst via uw mobiel willen invullen, zorg er dan voor dat u uw scherm horizontaal draait voor een helder beeld.

Welkom bij de online vragenlijst van het onderzoek vanuit de pre-master Interculturele Communicatie!

Dit onderzoek is onderdeel van mijn pre-masterprogramma aan Universiteit Utrecht, faculteit Geesteswetenschappen, en wordt uitgevoerd naar aanleiding van het vluchtelingendebat. Voor dit onderzoek krijgt u een nieuwsbericht te lezen, waarna een aantal vragen wordt gesteld met betrekking tot uw persoonlijke mening. Het invullen van de vragenlijst bedraagt ongeveer tien minuten.

Graag wil ik u erop attenderen dat deelname aan dit onderzoek geheel vrijwillig is. Mocht u zich tijdens het invullen van de vragenlijst willen terugtrekken, dan is dat te allen tijde mogelijk.

Uw gegevens zullen volledige geanonimiseerd worden opgeslagen en verwerkt.

Mocht u na het onderzoek eventueel vragen hebben en/of behoefte hebben aan meer informatie, dan kunt u mij altijd even mailen via het volgende e-mailadres: s.r.k.akaiouar@students.uu.nl.

Alvast dank voor uw medewerking!

Met vriendelijke groet,

Samira Akaiouar

Bijlage 3: Vragenlijst

Toestemming

Om deel te nemen aan deze vragenlijst vraag ik u graag om toestemming te geven om uw antwoorden te gebruiken voor dit wetenschappelijk onderzoek. Indien u hier niet mee akkoord gaat, is het helaas niet mogelijk om door te gaan met de vragenlijst en verzoek ik u vriendelijk om de enquête af te sluiten.

- Ik bevestig dat ik uit vrije wil deelneem en verklaar dat ik ervan op de hoogte ben dat ik gedurende het onderzoek zonder opgaaf van reden mijn deelname mag stopzetten.
- Ik stem er mee in dat mijn gegevens voor een oefenonderzoek worden verkregen en bewaard.
 - a. Akkoord
 - b. Niet akkoord

Algemene vragen

1. Wat is uw geslacht?
 - a. Man
 - b. Vrouw
 - c. Anders, namelijk:
2. Wat is uw hoogst genoten opleiding (met of zonder diploma)?
 - a. Geen opleiding
 - b. Lagere school
 - c. LBO, MAVO, VMBO of MBO
 - d. HAVO of VWO
 - e. HBO
 - f. WO
 - g. Anders, namelijk:
3. Wat is uw leeftijd?

Artikel

Op de volgende pagina krijgt u een artikel te zien. Graag zou ik aan u willen vragen om dit artikel zo goed mogelijk te willen doornemen, zodat u naderhand vragen met betrekking tot deze tekst kunt beantwoorden. Er zijn twee versies van dit onderzoek. Om te bepalen welke versie u invult, vraag ik u om de volgende vraag te beantwoorden.

Bent u op een even of oneven dag geboren? Bijvoorbeeld 20 maart (even) of 23 maart (oneven).

- a. Even
- b. Oneven

presentatie artikel

Heeft u dit artikel eerder gelezen?

- a. Ja
- b. Nee
- c. Weet ik niet

Stellingen over het vluchtelingendebat

Er volgt nu een aantal uitspraken over het vluchtelingendebat. Een vluchteling is iemand die in zijn thuisland gegronde vrees heeft voor vervolging en hier geen bescherming voor krijgt. Geef aan in hoeverre u het eens of oneens bent met de stellingen op een schaal van 1 (helemaal mee oneens) tot en met 5 (helemaal mee eens).

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen op een schaal van 1 (helemaal mee oneens) tot en met 5 (helemaal mee eens)?

1. Vluchtelingen vormen een bedreiging voor de Nederlandse normen en waarden.
2. De meeste vluchtelingen zijn gelukszoekers en lopen geen gevaar om vervolgd te worden in hun eigen land.
3. Als je weet dat vroeger veel Nederlanders geëmigreerd zijn, is het logisch dat het nu onze beurt is om vluchtelingen op te vangen.
4. Vluchtelingen zorgen voor meer criminaliteit in Nederland.
5. Vluchtelingen dragen bij aan de Nederlandse welvaart.
6. Het is onverantwoord om vluchtelingen terug te sturen naar hun eigen land.
7. Vluchtelingen vormen een bedreiging voor de veiligheid in Nederland.
8. Nederland moet haar eigen burgers helpen in plaats van vluchtelingen.
9. Nederland moet vluchtelingen opvangen die door oorlog of vervolging hun land zijn ontvlucht.
10. Er moet meer aandacht worden besteed aan het verwelkomen van vluchtelingen door ze thuis te laten voelen in Nederland.
11. Vluchtelingen hebben vaak een criminele achtergrond.
12. Vluchtelingen zorgen voor een verrijking van de Nederlandse cultuur.
13. Vluchtelingen moeten terug naar hun eigen land.
14. Vluchtelingen moeten in Nederland hun eigen cultuur kunnen behouden.

Vragen over het vluchtelingendebat

De volgende vragen gaan over uw persoonlijke mening ten aanzien van het vluchtelingendebat in Nederland.

1. In hoeverre moet Nederland vluchtelingen opvangen die door oorlog of vervolging hun land zijn ontvlucht?
 - a. laat zo veel mogelijk vluchtelingen toe
 - b. laat sommige vluchtelingen toe
 - c. neutraal
 - d. laat geen vluchtelingen toe
 - e. laat absoluut geen vluchtelingen toe
2. Op welk moment vindt u dat vluchtelingen in Nederland dezelfde rechten op het gebied van sociale voorzieningen zouden moeten krijgen als burgers die al in Nederland wonen? Sociale voorzieningen zijn onder andere gezondheidszorg, pensioenregeling, arbeidsongeschiktheidsverzekering en kinderbijslag.
 - a. meteen bij aankomst
 - b. vanaf het moment dat zij een jaar in Nederland wonen, of zij in de tussentijd hebben gewerkt maakt niets uit
 - c. vanaf het moment dat zij een jaar in Nederland wonen, hebben gewerkt en belasting hebben betaald

- d. vanaf het moment dat zij officieel een 'Nederlander' worden, wat inhoudt dat zij de voorgaande vijf jaar onafgebroken in Nederland hebben gewoond
 - e. vluchtelingen moeten nooit dezelfde rechten krijgen
3. Wat zou u ervan vinden als een vluchteling naast u zou komen wonen?
 - a. ik zou het heel erg leuk vinden
 - b. ik zou het leuk vinden
 - c. neutraal (ik zou het noch leuk noch vervelend vinden)
 - d. ik zou het vervelend vinden
 - e. ik zou het heel erg vervelend vinden
 4. Wat zou u ervan vinden als een vluchteling werd aangesteld als uw baas?
 - a. ik zou het heel erg leuk vinden
 - b. ik zou het leuk vinden
 - c. neutraal (ik zou het noch leuk noch vervelend vinden)
 - d. ik zou het vervelend vinden
 - e. ik zou het heel erg vervelend vinden
 5. Wat zou u ervan vinden als een vluchteling gaat trouwen met iemand die u dierbaar is?
 - a. ik zou het heel erg leuk vinden
 - b. ik zou het leuk vinden
 - c. neutraal (ik zou het noch leuk noch vervelend vinden)
 - d. ik zou het vervelend vinden
 - e. ik zou het heel erg vervelend vinden

Contact met vluchtelingen

De volgende vragen die worden gesteld betreffen uw huidig contact met vluchtelingen.

1. Hoe vaak heeft u persoonlijk contact met vluchtelingen *in uw woonomgeving*?
 - a. één of meerdere keren per week
 - b. een aantal keren per maand
 - c. ongeveer één keer per maand
 - d. een aantal keren per jaar
 - e. ongeveer één keer per jaar
 - f. nooit
 - Indien antwoord a, b, c, d of e: Hoe heeft u dit contact tot nu toe ervaren op een schaal van 1 (heel negatief) tot en met 5 (heel positief)?
2. Hoe vaak heeft u persoonlijk contact met vluchtelingen *op uw werk en/of school*? Dit betreft ook vrijwilligerswerk.
 - a. één of meerdere keren per week
 - b. een aantal keren per maand
 - c. ongeveer één keer per maand
 - d. een aantal keren per jaar
 - e. ongeveer één keer per jaar
 - f. nooit
 - g. n.v.t. (ik heb geen werk en ga niet naar school)
 - Indien antwoord a, b, c, d of e: Hoe heeft u dit contact tot nu toe ervaren op een schaal van 1 (heel negatief) tot en met 5 (heel positief)?

3. Hoe vaak heeft u persoonlijk contact met vluchtelingen *in verenigingen*?
 - a. één of meerdere keren per week
 - b. een aantal keren per maand
 - c. ongeveer één keer per maand
 - d. een aantal keren per jaar
 - e. ongeveer één keer per jaar
 - f. nooit
 - g. n.v.t. (ik ben geen lid van verenigingen)
- Indien antwoord a, b, c, d of e: Hoe heeft u dit contact tot nu toe ervaren op een schaal van 1 (heel negatief) tot en met 5 (heel positief)?
4. Hoe zou u uw contact met vluchtelingen het best kunnen omschrijven?
 - a. ik ben bevriend met een vluchteling en heb regelmatig contact met hem/haar
 - b. ik doe vrijwilligerswerk met een vluchteling en heb regelmatig contact met hem/haar
 - c. ik werk met een vluchteling, maar heb nauwelijks contact met hem/haar
 - d. ik ken iemand persoonlijk die een vluchteling is, maar heb nauwelijks contact met hem/haar
 - e. ik maak weleens een praatje met een vluchteling, maar ik ken hem/haar niet persoonlijk
 - f. ik heb geen contact met vluchtelingen
 - g. anders, namelijk:
- Indien antwoord f of g: In hoeverre bent u geïnteresseerd om contact te hebben met vluchtelingen op een schaal van 1 (totaal niet geïnteresseerd) tot en met 5 (zeer geïnteresseerd)?

Einde vragenlijst

Hartelijk dank voor het deelnemen aan dit onderzoek!

Uw deelname wordt zeer op prijs gesteld. Graag wil ik u erop attenderen dat uw gegevens volledig geanonimiseerd worden opgeslagen en verwerkt.

Mocht u nog vragen hebben en/of behoefte hebben aan meer informatie, dan kunt u mij altijd even mailen via het volgende e-mailadres: s.r.k.akaiouar@students.uu.nl.

Met vriendelijke groet,

Samira Akaiouar

Bijlage 4: Indeling stellingen op basis van frame

Indringer-frame	Slachtoffer-frame
1. Vluchtelingen vormen een bedreiging voor de Nederlandse normen en waarden.	3. Als je weet dat vroeger veel Nederlanders geëmigreerd zijn, is het logisch dat het nu onze beurt is om vluchtelingen op te vangen.
2. De meeste vluchtelingen zijn gelukszoekers en lopen geen gevaar om vervolgd te worden in hun eigen land.	5. Vluchtelingen dragen bij aan de Nederlandse welvaart.
4. Vluchtelingen zorgen voor meer criminaliteit in Nederland.	6. Het is onverantwoord om vluchtelingen terug te sturen naar hun eigen land.
7. Vluchtelingen vormen een bedreiging voor de veiligheid in Nederland.	9. Nederland moet vluchtelingen opvangen die door oorlog of vervolging hun land zijn ontvlucht.
8. Nederland moet haar eigen burgers helpen in plaats van vluchtelingen.	10. Er moet meer aandacht worden besteed aan het verwelkomen van vluchtelingen door ze thuis te laten voelen in Nederland.
11. Vluchtelingen hebben vaak een criminele achtergrond.	12. Vluchtelingen zorgen voor een verrijking van de Nederlandse cultuur.
13. Vluchtelingen moeten terug naar hun eigen land.	14. Vluchtelingen moeten in Nederland hun eigen cultuur kunnen behouden.